

Viață în zigzaguri*

Ce m-a determinat să dau unei rubrici, după ce am ajuns, în ianuarie 1990, la ziarul *Deșteptarea*, titlul de „Zigzag“, iar ulterior să-l reiau, la plural, în *Acolada* și în volum? La început a fost ideea de dinamism, de încadrare în graficul epocii, de cuprindere a cât mai multe chestiuni diferite. Treptat, mi-am dat seama că „zigzagul“ mă definește, la fel, sau poate mai clar, decât recenzia și cronică literară. Intelectualește, sînt un ins curios, iar ca meșteșug – un miniaturist. În anii '80, cînd am fost împiedicat să continui a scrie comentarii critice în revista *Ateneu*, ca să-mi justific totuși pîinea de redactor, m-am tras la margine, „producînd“ note. Grupate pe o coloană sau distribuite ici-colo în subsoluri de pagini, ele au constituit atelierul în care am exersat conciziunea. Am dobîndit o măsură și – dacă nu zic prea mult – un stil; unul, cred, modern, deoarece privilegiază scurtimea, „fragmentul“. Abia tîrziu încoace, reflectînd mai adînc la ce se întîmplă cu scrisul meu, am dedus că „zigzagurile“ corespund în mare măsură și cu felul de a fi trăit și de a fi muncit. Viața mi-a fost marcată de numeroase discontinuități, de abandonuri silite ori din inițiativă proprie, de încercări noi și reluări. Deși unora le-am părut omul unei singure teme, pe mine m-au preocupat o mie și una. Nu vreau să lungesc explicațiile. Concluzia e simplă: o viață în zigzag, mărunță, nu se poate exprima decât printr-un scris în zigzaguri, comprimat, cu respirație redusă, în ritm grăbit.

Care-i profilul acestora? De „glose rapide“, de „cronici mărunte“, de „semnalări“ și de „accente“. Un sedentar, n-am nici o „manie ambulatorie“. În compensație, sînt un devorator de presă. Călătoresc pe

valuri de hîrtie tipărită. Acum, mai puțin, fiind fixat la șapte-opt titluri de ziare și reviste, dar înainte și imediat după '90, „consumam“ peste două duzini, românești și străine. Am citit – îndrăznesc să afirm – ceea ce anumite persoane – pretins avizate – nici nu știau că există: nu le văzuseră, nu le ținuseră vreodată sub braț, nu le răsfoiseră. Acest fapt m-a impulsionat să redactez un fel de „varia“ („miscellanea“, „revista revistelor“), prin care să relev lucrurile percepute de mine ca frapante și semnificative, adecvate mediului meu și momentului respectiv. Nu m-am oprit însă la simpla decupare și evidențiere a subiectelor, și nu m-am limitat la racursiuri, cum se întîmplă cu cei ce fac „compilațiuni“, ci am stabilit, după caz, similitudini, consonanțe și analogii. În aproape fiecare notă și mențiune, am pus ceva propriu: observații, impresii, amintiri, atitudini, reflecții. Am adăugat, am scurtat, m-am distanțat. Cel mai adesea, chiar și în rezumate, ultima tușă îmi aparține. Cînd le-am alcătuit, am mizat pe „ineditul“ lor. Desigur, între timp, acesta s-a mai estompat, dar nu de tot. Eu însumi, recitindu-le, le parcurg cu interes, întrucît elementele care le compun evocă bazarul lumii de atunci și au o desfășurare caleidoscopică. Sper în efectul lor de surpriză și în capacitatea de a îndemna la memorări și verificări. Apar nume, situații, controverse, replici pe care, în acei ani, le-am discutat, nu o dată, cu aprindere. Nu comit o indiscreție prea mare, spunînd că mă consider afit istoric literar, cît și memorialist. Slăbiciunea mea pentru „Epoca lui Sensitif“ e egală cu cea pentru trecutul recent, un trecut bezmetic, pe care l-am trăit, ca destui alții, cu „toți nervii“. La prima publicare, cea din

ziar, ideea de „zigzag“, reieșea din varietatea tematică a „fragmentelor“ alăturate. Aci, ca să mă încadrez în figura sugerată de titlu, am renunțat la cronologie.² Astfel, lîngă o notă despre un eveniment petrecut în 1990 sau 1991 se găsește (uneori fără precizarea datei) alta despre un eveniment din 1997 ori 1998, iar după ea ceva întîmplat în 1993 și 1994. „Țîntarul“ nu l-am făcut așa, ca să deruteze, ci, pe cît posibil, să incite. În actuala lor dispunere, „zigzagurile“ formează un mozaic despre unele din frămîntările contemporane și aproximează un „climat“. Totodată, întrucît relevă la ce m-am oprit și ce anume am reținut, ele mă definesc și pe mine.

Secțiunea a doua a cărții, „Început de deceniu“, e un „experiment“, acela de a face „însemnări zilnice“ în mod sistematic. N-a fost an să nu încerc așa ceva, dar mereu am eșuat fie după cîteva săptămîni, fie după o lună, fie după două. Acatat de treburi, mă întrerupeam o zi, zece. La reluare, determinarea și reflexele de a înregistra nu mai erau de aceeași intensitate. Aveam nevoie de noi impulsuri, mai puternice, ca să mă mobilizez. Mecanica redactării era alterată. În ciuda unor atari rateuri, am rămas în continuare (vorba lui Montaigne) „înfometat de a mă da

pe față“, adică de a mă confesa. Diaristica m-a atras (și mă atrage) ca un foc, cât de mic, pe cel înfrigorat. Dacă suflă cu putere în el, flăcările cresc, deranjând doar pe cei ce nu pot suferi lumina. Este, însă, o literatură pentru care, la noi, nu avem destui cititori comprehensivi.³ O parcurg cu aviditate (cum am avut ocazia să observ) numai pînă la punctul în care dau peste vreun motiv de contrariere (politic, social, artistic, moral), apoi se zborșesc, devin ostili. Nu mai zic de cercul apropiaților! E de ajuns să simtă vreo aluzie la persoana lor sau vreo presupusă indiscreție și-s gata să-i impute autorului (vorbesc ca unul pățit) că i-a divulgat cu rea-intenție sau – vulgar spus – că i-a „turnat“, nu unei instituții, ci „lumii“, „opinie publice“. Dacă literatura de ficțiune o înghit fără cramponări și vigilențe (inclusiv „romanele cu cheie“), asupra diaristicii își arogă dreptul de cenzură. „Asta nu se cădea s-o scrii!“, m-a muștrat cineva, deși ceea ce consemnasem nu era de domeniul secretelor. Eliminarea detaliilor inconvenabile, epurarea incidentelor, omiterea „alunecărilor cu limba“ etc. ar lipsi paginile de culoarea lor naturală, le-ar edulcora. Mulți dintre cei pe care îi menționezi vor însă „fotografii retușate“, secvențe regizate, limbaj ales. Pentru „prestigiul“ lor, vor să suprimă firescul, să te abați de la norma sincerității și să mistifici. Diaristica – am avut ocazia de a le replica – nu-i o îndeletnicire înrudită cu *spa*-urile! Înregistrează *pro memoria*, nu transfigurează. De vreme ce mă arăt pe mine fără amabilitate căutată, cu slăbiciuni și defecte, pe care nu o dată le exagerez pentru a face mai pregnante anumite contraste, consider că așa trebuie s-o fac și cu ceilalți. Mai liberă și mai spontană decît alte specii literare, diaristica se „focusează“ pe descrierea unor „bucăți de

viață“ cotidiană, nu orchestrează ficțiuni. Cea mai nedreaptă suspiciune asupra ei e că denigrează. Autorii de jurnale – se insinuează – ar fi, majoritatea niște răutăcioși dedați viciului bîrfei. Cei ce bănuiesc asta se înșeală: autorii de jurnale sînt niște *scrutatoris*, observatori atenți, care „scanează“ și ce e dincolo de „convenții“; dacă eventual au a se răfui, încep cu ei înșiși. Nemulțumit adeseori de mine (nu „complexat“!), eu mă autodenigrez (fără ipocrizie), dar pe ceilalți – cînd îmi apar în cătare – îi descriu aidoma cum sînt, realist. Imaginea diaristului ca „suflet negru“, pînditor, veninos, duplicitar, răzbunător aparține caricaturii, e „răspunsul“ celor pe care – intenționat sau nu – i-a „atîns“. În principiu, după părerea mea, dintre toate felurile de literatură, jurnalele au cele mai strînse raporturi cu adevărul. A-l înfățișa nediluat, fără reticențe, integral e, de altfel, condiția lor *sine qua non* de existență. De aci (cînd e respectată) valoarea lor documentară. Scrierea unui jurnal reprezintă, deopotrivă, un act de curaj și un act de responsabilitate. Curajul constă în faptul de a înfrunta prejudecățile relative la „rostul“ lui, iar responsabilitatea în exactitatea notațiilor. Fie că o astfel de operă e publicată antum, fie postum, autorul ei dă ori – vorba cronicarului – va „da samă“ de cele ce susține în ea. Ideea aceasta nu trebuie însă să-l intimideze. Dacă stai să te gîndești prea mult la posibilele reacții și consecințe (pierderea amicilor, dezavuări, ranchiune, șicane, afurisiri, ba și amenințări cu tribunalul din partea vanitoșilor și „ultrasensibililor“), ajungi să te inhibi și să renunți. Regula să fie: *Quod scripsi scripsi!* Diaristul care și-ar schimba judecățile din mers și și-ar modela textul pentru a fi aprobat de persoanele susceptibile, ar fi un impositor. Singurele intervenții pe care

finalmente le cred îngăduite (pe care și eu le-am operat) sînt sinonimiile, adăugarea cîte unui epitet, remanierele lexicale și sintactice, suplimentele de informații și caracterizări – toate (și numai) în scopul clarității și expresivității, al ameliorării „ținutei“. Teoretic, un jurnal e o lucrare de scriitor conștiincios și etic. Credibilitatea „însemnărilor“ depinde de corespondența dintre „discursul“ și comportamentul celui ce le face. Nu-i admisibil ca pe hîrtie autorul să se prezinte (narcisit) ca ins impecabil, bun de înfățișat la judecata de apoi, fără nici o „stricăciune“, țeapăn și rigorist, iar în viața curentă – concesiv cu sine, oportunist, fariseic. Pe mine, jurnalul (cel de față și cele fără dată, întrerupte prematur, cu diferite hiatusuri) m-a ajutat nu numai să-mi dezvolt propriile probleme și stări, ci și să mă corectez într-o multitudine de privințe, în special a consecvenței și fermității. Nu e cazul aci – căci vreau să închei –, însă aș putea vorbi de constrîngerea pe care jurnalul (și cam tot ce am scris e „jurnal“) o exercită permanent, ca formă de autocontrol, asupra mea. Am realizat că a ieși din spațiul lui și a fi altfel decît spun acolo ar echivala cu o compromitere. Subordonîndu-mă, am barem iluzia că păstrez o mică șansă de a interesa.

Bacău, 30 martie 2020

Constantin CĂLIN

* Un „Cuvînt înainte“.

1. Vezi: *Despre șapcă și alte lucruri demodate, Gustul vieții, Stăpînirea de sine, Cărțile din ziar*, vol. III.

2. Cu excepția paginilor de început și de sfîrșit, ordinea publicării în volum e aceeași cu cea din *Acolada* (martie 2013-februarie 2015).

3. Constatarea mi s-a impus îndeosebi după publicarea volumului *Provinciale* (Ed. Babel, 2012).